

Amikor azon gondolkodom: hogyan lehetne legjobban "beharangozni" a "Nagy világot" nem tudok megszabadulni egy gondolattól: szégyen, hogy csak most lehet megjelennie egy ilyen folyóiratnak, holott az, ha az irodalom igazi eszmei és művészi érdekeit tekintjük, már évek óta mulhatatlanul szükséges volt.

Hogy csak most jön létre, természetesen nem véletlen. A dogmatizmus, a szektánsság állandó gyámságra szoruló kisdedeknek tekintette mind az írókat, mind az olvasókat. Ezért ideológiai felsőbb hatóságunk határozta meg nemcsak azt, hogy a magyar közönség a jelenkor irodalmából mit ismerhet meg, hanem azt is, hogy mi legyen a véleménye arról az irodalomról, melyet nem állott módjában közvetlenül megismerni. S mivel ehhez hozzájárult a mult irodalmának szintén "pártosan" átszűrt ismerete, mivel sokak előtt a mai polgári kultúra ismeretlen és a vele való foglalkozás "kozmpolitizmusnak" számított, nem csoda, hogy irodalmunkban és irodalmi közvéleményünkben eluralkodtak a provinciális hangulatok. Természetesen tévedés lenne azt hinni, hogy ezeknek okai kizárólag itt keresendők. Nem. A mi provincializmusunknak mélyen a multban gyökerező alapjai vannak. Elég, ha még mindig létező sáviniszta ~~ukx~~ felfogásokra utalok, amelyekben olykor még a "kulturfölny" ideológiája is hangot kap. Az ellenkező véglet kulturánknak épöly provinciális, minden külföldi jelenség előtt hasraeső alábecsülése ritkábban nyilvánul meg nyíltan, de itt-ott ennek nyomai is érezhetők.

A provincializmus ellen csak egy küzdelem lehet hatékony: a világ valóságos helyzetének valóságos, első kézből eredő ismerete és az így szerzett komoly ismeretanyagra támaszkodó önállóan átgondolt elrendezése és megítélése az irodalom mai jelenségeinek, irányzatainak stb. A "Nagy Világ" ily módon a magyar nemzeti kultúra, a magyar irodalom legfontosabb érdekeit van hivatva szolgálⁿⁱ. Mert igazi magyar kulturát^{ól} joggal csak akkor beszélhetünk, ha valaki, aki kizárólag anyanyelvén olvas, mégis világirodalmi értelemben széles műveltségű emberré válhatik. Világos, hogy ez a követelés nem agitáció az idegen nyelvek tanulása ellen. Senki se olvas a világ minden nyelvén. Minél nagyobb és minél jobban fordított anyagot kap tehát anyanyelvén, annál nagyobb a lehetősége annak, hogy saját nemzeti kulturája alapján fejlődjék világirodalmilag képzett emberré. Nem is szólva arról, hogy a sokoldalú fordítás szükségletének minél tökéletesebb teljesítése szubjektive és objektive emeli, mélyíti, szélesíti a nemzeti kulturát.

Már más helyen, többször kifejtettem: minden szektáns álláspont mélyén hitetlenség, defetizmus rejlik. A mi esetünkben e félelem azt tartalmazza, hogy a mai nyugati irodalom beható ismertetése veszedelmet jelent a most még csak felfejlődőben lévő magyar szocialista realizmus számára. Mondjuk ki nyíltan: ez a félelem nem volt egészen indokolatlan. De nem kevésbé nyíltan kell kimondani azt is, hogy az ilyen aggodalmak tényleges objektív alapját elsősorban a nálunk uralkodó szektáns szellem rakta le. Miután irodalmunkban ez áramlattal szemben nem ellenálló részét tartalmilag és formailag egyaránt a szektánság - ha szabad ilyen durva kifejezést használni - olajjal szagtalanította, miután leszűkítette az irodalom tematikáját, sémákká merevítette annak formáit, világos, hogy féltve kellett őriznie az írókat és a közönséget attól az ismerettől, hogy létezik másfajta irodalom is; hogy az irodalom az emberi életnek olyan problémáivá is foglalkozhatik, melyeket az illetékes hatóságok nem vettek be tématerülvükbe, hogy a megformálás lehet egyéni és eredeti is stb., stb. Az a tartalmi és formai leszűkítés, elmerevítés, amelyet a szektáns dogmatizmus létrehozott, csak minden konkurrenciát teljes kizárással biztosíthatta fennmaradását; mint az események mutatták: még így is csak ideig-óráig, még így is egyre növekvő ellenállásba ütközve.

Persze van e félelemnek más - objektív - oldala is. Nem kétséges: a mai nyugati irodalom kifejezésre juttat tőlünk idegen, sőt velünk szemben ellenséges ideológiákat is; így fennáll az a veszedelem, hogy eszmeileg nem elég szilárd alapon álló íróink és olvasóink ilyen áramlatok hatása alá kerülhetnek. Ez a veszedelem kétségkívül fennáll, sőt nem vitás, hogy már a közeljövőben is számolnunk kell vele. A XX. kongresszus létrehozta felszabadulás, a dogmatizmus éles és jogos bírálata nem egy embert vezetett oda, hogy most már magát a marxizmus-leninizmust is revízióra szorulóknak tekintse. Főleg az irodalom és a művészet terén vezetett a XX. kongresszust követő - egészében - egészséges megrázkódtatás oda, hogy egyesek abban is kételkednek, vajon csakugyan a realizmus az alapja a művészi tevékenységnek, létezik-e egyáltalában az, amit elméletünk és kritikánk dekadenciának szokott nevezni? Az ilyen emberek körülbelül úgy reagálnak a XX. kongresszusra, mint az egyszeri gyerek, miután felvilágosították, hogy nem a golya hozza a gyerekeket, így vonta le a tanulságot: Egyiptom nem létezik.

Pedig a valóságban nagyon is létezik, Egyiptom is, az irodalmi és művészi dekadencia is. Persze nem úgy, ahogy azt a szektánság képzelte, ahogy nem egy szektáns szemében Thomas Mann vagy

Roger Martin du Gard "kispolgári" dekadens író volt. Realizmus és dekadens antirealizmus harca korunk művészi életében egyik ~~inkább~~ tengelykérdés. De ha ehhez a problémához helyesen akarunk állást foglalni, fel kell számolni a realizmus szűk, szektáns, dogmatikus meghatározásait; le kell számolnunk azzal a szektáns elmélettel, mintha a szocializmus létrejöttével világtörténetileg idejét multtá vált volna a kritikai realizmus; meg kell érteni, hogy a dekadencia formái nem mindig pusztán kiagyalt formakísérletek műtermi eredményei, hanem nem egyszer fontos koráramlatok eltorzult tükröződései. Ilymódon a dekadencia elleni eszmei harcunk nem ~~szűnik~~ szűnik meg, nem válik tárgytalanná, sőt, úgy vélem, azáltal, hogy társadalmi gyökereit elmélyülten ismerjük fel, azáltal, hogy formáit mint valóságos társadalmi kérdések ferde tükröződéseit bíráljuk, harcunk csak most válhatik igazán hatályossá; és főleg: csak így válik lehetségessé az igazi szövetségeseket az ingadozóktól és a valóságos ellenségektől megkülönböztetni; csak így lesz lehetséges, hogy a "két világ" eddig mesterségesen egymástól elválasztott írói és művészei megismerjék és megértsék egymást. Mi legalább most meg tesszük az első lépést e fontos cél terén.

E sorok írója csak néhány, persze eléggé fontos szempontot emelhetett az itt felmerülő kérdések tömkelegéből. Nem is tartja szükségesnek megkísérelni ezeket már most gondolatilag előlegezni. Fontos, hogy felkészüljünk felvetésükre és megválaszolásukra. A XX.kongresszus végetvetett az irodalom dogmatikus irányításának, szektánsan bürokratikus vezetésének. Az írókat és olvasókat nem tekintik többé gyámságra szoruló gyerekeknek, hanem felnőttek, felelősségüket tudatosan érző embereknek. A "Nagy Világ" egyik legfőbb feladata lesz: bebizonyítani, hogy csakugyan felnőttek vagyunk.

MTA FIL. INT.
Lukács Arch.

Lukács György.

Nagyorlag